

Tien bouwstenen voor een toekomstbestendig beroepsonderwijs

1. **Gezamenlijk werken we aan de toekomst van het beroepsonderwijs.**
2. **De maatschappij verandert. Het beroepsonderwijs verandert mee.**
3. **Onderwijs en bedrijfsleven bouwen verder op een stevig fundament.**
4. **Nieuwe opleidingen komen in de toekomst sneller tot stand ...**
5. **... maar wel met een geborgde kwaliteit en herkenbaarheid.**
6. **De hogere vmbo-niveaus en havo verdienen integratie ...**
7. **... en nieuwe naamgeving is onvermijdelijk.**
8. **De student bouwt een portfolio op, ook na diplomering.**
9. **Randvoorwaarden moeten wel op orde zijn.**
10. **Deze verklaring is startpunt voor overleg met partners.**

1. **Gezamenlijk werken we aan de toekomst van het beroepsonderwijs.**

In deze verklaring zetten vertegenwoordigers van het beroepsonderwijs en studenten de lijnen uit voor een toekomstbestendig beroepsonderwijs. De verklaring is gebaseerd op het huidige stevige fundament van samenwerking, en kijkt vanuit die positie vooruit naar de toekomst.

2. **De maatschappij verandert. Het beroepsonderwijs verandert mee.**

Partijen constateren dat de samenleving sterk en in hoog tempo verandert. Er worden bij voortdurend hogere eisen gesteld aan de kwaliteit van het ondernemen. Levenscycli van producten en diensten worden korter. Beroepen komen en verdwijnen. Functie-eisen veranderen mee. Deze dynamische omgeving vraagt van bedrijven en werknemers een groot aanpassingsvermogen: van kennis en kunde en van inzetbaarheid. Studenten verdienen daar adequaat op voorbereid te worden. Deze gemeenschappelijke constatering van de opstellers van deze verklaring leidt tot een gedeelde visie op de toekomst van het beroepsonderwijs, dat deze dynamiek moet en kan faciliteren. Vanuit kracht. Samen met het bedrijfsleven.

3. **Onderwijs en bedrijfsleven bouwen verder op een stevig fundament.**

Scholen en bedrijven vormen gezamenlijk het fundament van het middelbaar beroepsonderwijs. Zij geven samen vorm aan de vereisten voor toekomstige beroepsbeoefenaren. Maar het middelbaar beroepsonderwijs doet méér: het geeft ook vorm aan de ontwikkeling van algemene vaardigheden. Het kwalificeert voor het beroep, de doorstroming naar hoger beroepsonderwijs en burgerschap, met herkenbare en waardevolle diploma's. Responsiviteit van het onderwijs is voor de dynamiek in branches en beroepsgroepen van groot belang. De civiele waarde van het beroepsonderwijs blijft ook voor de toekomst gegarandeerd. Het onderwijs blijft breed toegankelijk voor verschillende

doelgroepen. Studenten krijgen maatwerk in verschillende leerwegen en leertrajecten (BOL en BBL). Dat is en blijft de basis voor de samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven. En er is internationale waardering voor de inrichting van het Nederlandse stelsel!

Maar de ondertekenaars van deze verklaring erkennen dat voor een toekomstbestendig onderwijs meer nodig is.

4. Nieuwe opleidingen komen in de toekomst sneller tot stand ...

Het beroepsonderwijs moet zich aanpassen aan de veranderende beroepen, beroepseisen en benodigde vaardigheden. Dat betekent dat curricula in hoger tempo moeten worden aangepast dan nu het geval is, met één zekerheid: de beroepsbeoefenaar van de toekomst moet natuurlijk nog steeds zodanig opgeleid worden, dat hij als beginnend beroepsbeoefenaar over de basiskennis van zijn vak beschikt. Hij moet echter óók zelfstandig kunnen opereren, breed opgeleid zijn en gebruik kunnen maken van wisselende vaardigheden en technieken. Dat is een noodzaak, omdat hij vaker van baan zal veranderen, in toenemende mate over sectorale grenzen heen. Dat vereist dat het beroepsonderwijs zelf de nodige flexibiliteit moet kunnen inbouwen. Soms is een breed opgeleide en inzetbare werknemer noodzakelijk, soms een smaller opgeleide vakspecialist.

De opstellers van deze verklaring bepleiten een kader voor de samenwerking bedrijfsleven en beroepsonderwijs dat deze flexibiliteit mogelijk maakt. Kwalificatiedossiers zullen in overleg tussen onderwijs en georganiseerd bedrijfsleven sneller tot stand moeten komen met globale landelijke kaders. De kaders moeten een goede balans bieden tussen civiele waarde op landelijk niveau én ruimte voor sectoraal of regionaal maatwerk. Ontwikkelingstrajecten voor beroepsopleidingen moeten korter, en beroeps- en algemene vaardigheden dienen te worden geherdefinieerd.

5. ... maar wel met een geborgde kwaliteit en herkenbaarheid.

Deze gewenste inrichting van het onderwijsbestel geeft scholen de mogelijkheid om, samen met hun partners uit de sectoren van het bedrijfsleven, eigen leerroutes vast te stellen. Maar wel geldt de randvoorwaarde van de borging van de landelijke herkenbaarheid van de opleidingen: het civiele effect. En de vanzelfsprekende conditie dat scholen hun opleidingen op een doelmatige wijze moeten kunnen uitvoeren. De grenzen van de vormgeving van de opleidingen van de toekomst worden niet langer door de wetgever bepaald maar door de gevraagde kwaliteit vanuit de afnemer, landelijk sectoraal en (meer dan nu) regionaal. De kwaliteitsborging van examens is gegarandeerd. Enerzijds zijn er centrale examens voor de algemene kennis en vaardigheden. Anderzijds kennen we gevalideerde examens voor de beroepscompetenties. Onderwijs en bedrijfsleven bepalen samen de kaders voor validering.

6. De hogere vmbo-niveaus en havo verdienen integratie ...

Ook vanuit de onderwijskolom zélf zijn trends zichtbaar waarop het beroepsonderwijs heeft in te spelen. Zo kloppen leerlingen uit het speciaal onderwijs meer en meer aan bij het mbo en vraagt het vmbo om maatwerk, versnelling en vloeiende overgangen naar het mbo zonder breuken en doublures. Vanuit het havo is een toename zichtbaar van leerlingen die in het mbo instromen en daar succesvol zijn. En vanuit het hoger beroepsonderwijs bestaat er een behoefte aan breed opgeleide mbo'ers, met

voldoende algemene vaardigheden. Het mbo wil op deze ontwikkelingen inspelen, zodat jongeren de school verlaten op het voor hun geëigende niveau. Maar dat moet wel kunnen.

De opstellers van deze verklaring constateren dat een te vroege selectie van leerlingen een toekomstbestendig beroepsonderwijs in de weg staat. Het vormgeven aan effectieve routes door het onderwijs begint al in het basisonderwijs. Daar is een beter evenwicht nodig tussen cognitieve en praktische vaardigheden. Het is vervolgens voor veel leerlingen te vroeg om op twaalfjarige leeftijd al een bijna definitieve keuze te moeten maken tussen de route havo-hbo, of de route vmbo-mbo-hbo. Dat vinden wij ongewenst. Het is ook in ons omringende landen ongebruikelijk. De ervaring leert dat veelvuldig doubleren op het havo een serieus probleem is, dat voorkomen kan worden als voor deze leerlingen de route vmbo-mbo open had gestaan.

De opstellers van deze verklaring zijn van mening dat serieus verkend moet worden de hogere niveaus van vmbo en havo vergaand te integreren in een leerlijn 'voorbereidend beroepsonderwijs'. Voor de studenten leidt dit tot meer gedifferentieerde trajecten. Examens kunnen dan op verschillende niveaus worden afgelegd en leiden tot flexibele doorstroommogelijkheden naar mbo- en hbo-opleidingen. Wij zien dit als een gewenste en concrete invulling van de door de VO-raad bepleite ontwikkeling naar meer maatwerkdiploma's. Niet al op twaalfjarige leeftijd stroomt de leerling in op havo of vmbo, maar na vijf jaar blijkt op welk niveau (havo of vmbo) het diploma is behaald. Dit verstevigt de aansluiting tussen het funderend onderwijs en het beroepsonderwijs. In het nieuwe en brede "voorbereidend beroepsonderwijs" krijgen alle leerlingen meer beroepsvaardigheden en oriëntatie op studie en beroep mee. Voorwaarde voor dit alles is wel dat het onderwijs binnen het voorbereidend beroepsonderwijs op een doelmatige wijze gedifferentieerd aangeboden kan worden.

7. ... en nieuwe naamgeving is onvermijdelijk.

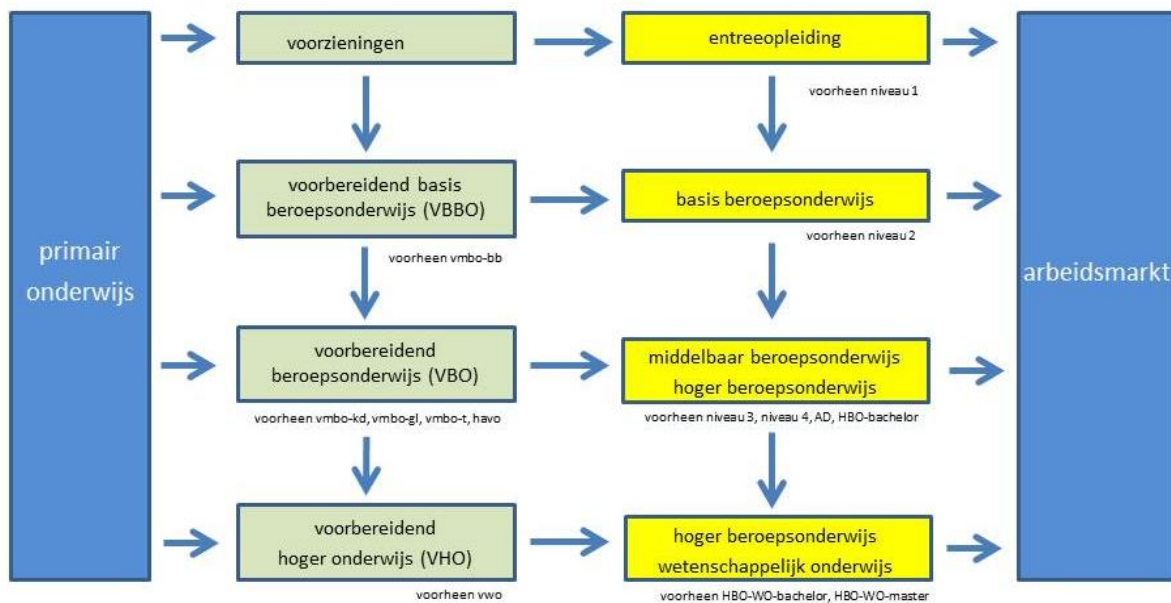
Meer onderscheid in profilering en naamgeving per opleidingsniveau is ook wenselijk, sluit aan op ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en doet recht aan sectorale verschillen. De huidige indeling in vier mbo-niveaus doet geen recht aan de grote verschillen tussen deze niveaus. De niveaus 1 en 2 zijn géén middelbaar beroepsonderwijs als niveau 4 dat tegelijkertijd óók is. Volgens de OESO correspondeert niveau 4 (voorheen MTS en MEAO) met het niveau van het onderste kwart van de Amerikaanse Universiteiten. Niveau 2, maar vooral niveau 1 opleidingen leiden op voor betrekkelijk eenvoudige functies op de arbeidsmarkt.

De indeling in vier niveaus heeft in belangrijke mate bijgedragen aan het onbegrip over het mbo en aan slechte beeldvorming. Het imago van het mbo is gaan corresponderen met dat van de laagste niveaus met het geringste aantal studenten. Dat vinden wij ongewenst. De kern van het **middelbaar beroepsonderwijs** ligt in de toekomst bij wat nu nog de niveaus 3 en 4 genoemd worden. De scholen blijven wel verantwoordelijk voor het verzorgen van het onderwijs van wat nu nog niveau 2 opleidingen zijn, maar wat ons betreft in de toekomst **basis beroepsonderwijs** zal gaan heten. We behouden de **entree-opleidingen** als opstap naar niveau 2 en als toeleiding naar eenvoudige functies op de arbeidsmarkt. Een herdefiniëring van het niveau van de startkwalificatie ligt dan in de rede, gezien de steeds hogere eisen van de arbeidsmarkt. Binnen het mbo kan elke student in 2025 een eigen leerroute uitstippelen en resultaten behalen met een volledige opleiding, delen van opleidingen of combinaties van delen van opleidingen.

Zowel binnen het mbo als in de beroepskolom ontstaan daarmee ook flexibele doorstroommogelijkheden. Belangrijk daarbij is een goede doorstroommogelijkheid van het basis beroepsonderwijs naar het mbo. Vanzelfsprekend past daar bij dat studenten goede, deskundige

begeleiding krijgen vanuit de school, te beginnen bij de intake. En ook na het behalen van het diploma blijven er mogelijkheden bestaan om delen van opleidingen te volgen, mogelijk leidend tot een hoger diploma in het beroepsonderwijs.

Bij wijze van samenvatting zouden de stromen en leerlijnen er anno 2025 als volgt uit kunnen zien:

In het schema zijn de verticale stromen van even groot belang als de horizontale, opdat elke leerling de mogelijkheden krijgt om zijn talent optimaal te ontplooiën.

8. De student bouwt een portfolio op, ook na diplomering.

De studenten in het beroepsonderwijs vullen in 2025 hun eigen portfolio verder aan met gevolgd onderwijs en behaalde resultaten. Het portfolio opent een carrière op de arbeidsmarkt en in het vervolgonderwijs. Dat maakt goede vervolgstappen mogelijk. Het beroepsonderwijs is toegankelijk voor iedereen als voorziening voor het onderhouden van employability, ondernemerschap en doorgroeikansen. Onderwijs speelt een belangrijke rol gedurende de gehele loopbaan.

9. Randvoorwaarden moeten wel op orde zijn.

Om een toekomstbestendig beroepsonderwijs te realiseren moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan. De beschikbaarheid van vakbekwame docenten en instructeurs is daarvan wellicht de belangrijkste. De bevoegdheids- en bekwaamheidseisen worden opnieuw doordacht. Het mbo moet aantrekkelijk blijven voor mensen uit het bedrijfsleven, die hun kennis en ervaring willen overdragen aan jonge toekomstige vakgenoten. Vanzelfsprekend dienen ook zij-instromers te beschikken over gevalideerde didactische vaardigheden.

Opleiders in het mbo nemen én krijgen in onderwijsteams verantwoordelijkheid voor de inrichting van het onderwijs. Dan gaat het onder meer om de theoretische vorming, de begeleiding van de student tijdens de beroepspraktijkvorming en de didactische aanpak.

Het accreditatiesysteem van het hoger onderwijs sluit weliswaar niet naadloos aan bij het middelbaar beroepsonderwijs, maar biedt wel bruikbare aanknopingspunten voor kwaliteitsborging in het mbo. We zouden graag verkennen hoe we het beste van twee werelden kunnen combineren; namelijk de grote civiele waarde van het kwalificatiesysteem in het mbo met de flexibiliteit van het accreditatiestelsel van het hoger beroepsonderwijs. Scholen zorgen zelf voor hun kwaliteitszorg en borgen deze door middel van intercollegiale audits of visitaties. Belangrijk daarbij is het creëren van verbindingen en professionele dialoog binnen en tussen schoolorganisaties. Bureaucratie moet daarbij tot een minimum beperkt kunnen worden.

Tenslotte zal de inspectie van de toekomst zich moeten richten op de resultaten van de scholen en de wijze waarop zij de kwaliteit van het onderwijs hebben geborgd en niet op de leer- en bedrijfsvoeringprocessen, tenzij er natuurlijk veel klachten zijn over individuele opleidingen.

10. Deze verklaring is startpunt voor overleg met partners.

Ondergetekenden realiseren zich dat deze bouwstenen niet gaan over snel tot stand te brengen wet- en regelgeving. Deze bouwstenen bevatten dan ook géén kruisjes waarbij morgen getekend zal worden. Zij beogen een bijdrage te leveren aan een brede, op resultaat gerichte discussie over de toekomst van het onderwijs in het algemeen en die van het mbo in het bijzonder.

Over het vraagstuk van de vroege keuze van leerlingen heeft constructief overleg plaatsgevonden met het bestuur van de VO-Raad. Het is voor de ondertekenaars van groot belang te weten dat de VO-raad deze bijdrage aan de discussie beschouwt als in de geest van de door hem eerder gedane voorstellen m.b.t. het maatwerkdiploma.

Naast de politieke arena bieden met name de Stichting van het Onderwijs en de Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven goede podia om deze bouwstenen te bespreken en verder te brengen.

Jan van Zijl

Natasja Kroon

Michiel Steegers

Voorzitter
Vereniging MBO Raad

Bestuurslid
Nederlandse Raad voor Training
en Opleiding (NRTO)

Voorzitter
Jongeren Organisatie
Beroepsonderwijs (JOB)